

mindig a legmegfelelőbb színvonalúak voltak, de ezeken keresztül ismertté vált egy-egy könyvkereskedés választéka. Úgy érezzük, ma is szükségünk lenne egy itteni — akár tisztán kommerciális jellegű — rendszeres könyvnépszerűsítő periodikumra.

A könyv betűrendbe szedett bibliográfiai része a teljesség igényével készült. Minden kézbe vehető könyv, naptár és olyan kiadvány, amely létezéséről más forrásokból van tudomása a szerzőnek, belekerült a bibliográfiába. A periodikus kiadványok, kivéve a naptárokat, nem szerepelnek benne — ez önálló kötetet igényelne. Az ISBD(m) nemzetközi bibliográfiai leírási szabvány tiszteletben tartásával a szerző a könyvek lehető legteljesebb leírását adja, eltekintve a második szint tartalmi leírásától. A visszakeresést névmutató segíti, amely egyben a tanulmányrész mutatója is.

Csáky S. Piroska is tisztában van vele, hogy bibliográfiája nem teljes, s hogy nem is lehet az. Vajdaságban ugyanis még a Szerb Matica könyvtára, amely Vajdaság központi könyvtárának a funkcióját tölti be, és begyűjti a kötelempéldányokat, sem dicsekedhet állományának teljességével. Pedig mennyi fölösleges idő- és energiavesztéstől kímélnénk meg a a téma kutatóit, ha létezne ilyen gyűjtemény! Külön erénye a bibliográfiának, hogy a Jugoszlávia más területén megjelent magyar könyveket is felveszi a jegyzékbe.

Csáky Sörös Piroska értékes munkát végzett. A kutatás azonban még koránt sincs befejezve. Ugyanilyen felderítetlen terület a vajdasági könyvtárak és részben a vajdasági magyar sajtó története is. Bízunk benne, ezek megírása sem várat sokáig magára.

GYÖRE Géza

A TRANZSCENDENS MISE ÉS AZ ANGYALOK TANÁCSA

Baka István: *Szekszárdi mise*. Szépirodalmi, Budapest, 1984 és *A kisleány és a vámpírok*. Szépirodalmi, Budapest, 1988

Nem lehet Baka István új kötetéről írni úgy, hogy ne vegyük hozzá négy évvel ezelőtti elbeszéléseit, a *Szekszárdi mise* című gyűjteményből a *Vasárnap délutánt* és magát a címadó novellát. Újabb könyvből is a két elbeszélés emelkedik ki, s ez azt bizonyítja, hogy szerzőjük igazi területe a próza és nem a szomorújáték, a prózának is az a válfaja, melynek legmegközelítőbb elnevezése az ironikus mitológizálás lenne. A történelem, a jelenkori társadalom és a privát élet eseményeinek ironikus interpretációja áll egy-egy elbeszélés középpontjában, az író ilyen szemléletmódjából eredően hívja életre a különböző mítoszok oda illő mozzanatait. A mítoszok aktualizálhatóságára építi történeteit, de ugyanennek köszönhetően válnak az események és hősök általános érvényűekké.

Kétféle mítoszt játszik egybe a *Vasárnap délutánban*, a magyar eredetmítoszt és a bibliai teremtés mítoszáét. E vegyület társadalmi szatíráé eredményez, de — mint az összes többi elbeszélésében — egyidejűleg mítoszparódiát is. A mitológiai történetek jelenkori, földközeli, sőt naturalista feltöltése egyetlen írói eszköze is egyben, az újabb szatirikus-ironikus irodalmi irányvonallal szemben tehát inkább történetközpontú: irodalmi forma, nyelv, elbeszélő az irónia hatókörén kívül marad. Szerkezetkonstruáló tényező így egyedül az aktualizált mítosz, s az összes többi eljárás is mértéktartó, mégis többlettartalmat teremtő, a hagyományosabb eszköztárból való óvatos válogatás elvi merev értéknorodozó.

A *Vasárnap délutánban* a szarvasmonda áttemelése, szocialista nyelvezetű átformálása egyrészt a jelenkori társadalmi viszonyokra, másrészt az évezred óta — és ma, ily körülmények között is változatlan — vadászóvígadó magyar életre mutat. Hunfalvyt és Magyaryt a vadászmeister ébreszti éjszakai tivornyájuk utáni álmukból, majd terepjárón veszik üldözőbe a szarván gyertyákat hordozó királyi vadat, kocsijukkal a vasúti sorompót is átugratva. Felettesük, aki szintén vadász volt valamikor, Ménrót, illetve új néven — a zsidó Róth kartárs — nem tarthat velük, mert egy baleset folytán szeme világát veszítette. A baleset egy negyvenemeletes toronyház építésekör történt, melyet nem tudtak befejezni a külföldi vállalatokkal támadt nyelvi nehézség miatt. A babiloni történet külpolitikai, esetleg műveltségbeli célzatként épül a történetbe, az értékelést azonban majd csak ezután, a teremtésmítosz profanálásával végzi el a szerző: a Teremtő, a Jóisten a hetedik nap unatkozik, s a földre látogat. Rongyos, taknyos koldusként jelenik meg a szarvasvadászat közepette, hogy eltöltse az időt estig, amikor a Sátánnal kell sakkoznia, újabb és újabb tétekben, vagyis lelkekben. A fehér szarvast már egy korábbi játszmányban elvesztette a Jóisten, s ezzel, ha az eredeti mítosz talán nem is, az elbeszélésbeli változata mindenképpen a Sátán irányítása alá kerül: a vadászattal együtt mindaz, amit a parodizált és szocialista zsargonnal ironizáló változat jelentéstartományában tartogat. Az új honfoglalás, melynél a felosztás úgy történt, hogy Magyaryé lett minden, ami a föld felett van, a mezőgazdasági gépgyártól a kéményseprő vállalatig, Hunfalvyé pedig ami a föld alatt van, a csatornahálózattól a pincegazdaságig, az összes jog és kötelesség a Sátán nyereménye lett. (*A kisfiú és a vámpírokban* mindez majd a vérszopók tulajdonába megy át.) A Jóisten halála az elbeszélés végén szimbolikus, s egy olyan korszakot nyit meg, melyben az égi birodalomból is csak az Angyalok szaglászó Tanácsa marad fenn.

Mielőtt azonban a Jóisten-koldus befordulna az asztal alá, a művészet isteni eredetéről és a beteljesületlen szerelem szépségéről mesél a vele iddogáló fiúnak. A fiú az elsőt csodálattal hallgatja, de az isteni ajándékot, mely abból állna, hogy évek múltán is hiába várja a kamaskori szerelmével való találkozást, mert az emlék értékesebb a va-

lóságnál, visszautasítja. (Nyitott marad a kérdés az elbeszélés végén, hogy vajon felháborodásával, visszautasításával a fiú ölte-e meg a Jóistent.)

A második kötet Margit-novellájában azonban harmincháromévesen már a Faust-történet ellentétes kimenetelű befejezésére köt szerződést ő is — a Sátánnal. Visszatérhet kamaszkorába, hogy diadalt arasson a lány felett, akinek emlékével a Jóisten akarta megajándékozni. A győzelem helyett azonban egyéni életének legmélyebb kudarcát éli át: felnőtt férfiként, a lány 56-os menekült apjának amerikai barátjaként meg tudja hódítani Margitot, de ezzel csupán kamaszkori önmagát csalja meg: akkori szerelmi vallomásai, versei továbbra is megvetetten hevernek a lány asztalán. Akárcsak a *Vasárnap délutáni* Jóisten-képben, az ironia itt is a kézközbe hozás alapján működik, s a lánnyal, Margittal való találkozás, mely a képzelgések folytán egyéni mítosszá fejlődött, most beszennyezve groteszk-ironikus jelenetté aljasodott, csak-hogy a társadalmi ironiával ellentétben itt, a privát szférában a személyesség révén sokkal inkább nosztalgikus, rezignált felhanggal.

A kötetek másik két, motivikusan is összefüggő novellája a *Szekszárdi mise* és *A kisfiú és a vámpírok*. Kapcsolatot teremt a két elbeszélés között mindenekelőtt a Liszt- és a Séner-mise partitúrája, mely az első novellában a privát élet félrecsúsztottságát, majd beteljesülését szimbolizálja, ugyanakkor itt is, a második novellában is — a művészet isteni eredetének köszönhetően — védőpajzsul szolgál előbb a magyar jelleget cigánymuzsikával védő, a kiegyezés utáni, de még a millenniumi ünnepségen is élő magyar magatartással szemben; a második novellában pedig — egy ideig — a vámpírok ellen. A partitúra végül is a vámpírok, a holtak kezére jut, Bakó András segédlevéltárost sem védve tovább a végzetes kortól.

Közös a két novellában az is, hogy mindkettő kerüli azt a századot, amelyről — vagy amelyről is — szól: a huszadik századot. Az egyiknek az időpontja Liszt szekszárdi látogatása, 1865-ben, majd a millenniumi ünnepség 1896-ban. A zseni és a féltetheység sokszor feldolgozott problematikája ez az elbeszélés, de amíg a dalárdakarnagy eléri élete célját, a szekszárdi templomban — igaz, hogy a halottaiból erre az alkalomra feltámadó Lisztnek a segítségével — vezényelheti a Szekszárdi misét, addig a magyar tespedtség, mely mindkettejüket kivetette magából, húsz év alatt sem jutott ki kátyújából. A Millenniumi Kiállítás monumentális művészettörténeti emlékeibe és — papírból készült — csataképeibe, a léggömbből áttekinthető impozáns látványba, Séner idegenvezetőjének himnikus szövegében a realitás szólójaként játszanak bele Séner honvédelmékei, elhagyott szerelme, betegsége, míg az egész kiállítást s vele együtt az idegenvezetőt is, el nem söpri az orkán. Mintha a tisztogatás egyenesen azért történt volna, hogy a halomnyi kiállítási limlom romjain méltóképpen érkezzen meg az egyetlen igazi érték, a partitúra, s később majd szerzője is.

A második novella a világegés után a XXI. században, a most már Sárdnak nevezett Szekszárdon történik. Az elbeszélés kisfiú hőse ámulva lapozgatja a régi, múlt századi technika csodáit bemutató lapokat, s ugyanakkor a fegyverek láttán borzongva teszi őket félre, jobb kornak mondva a sajátját.

A sárdi despotizmusban nem is ismerik a technika vívmányait, de a művészetnek is egyetlen fellegvára marad csupán, a vármegyeháza levéltára egy rossz lemezjátszóval és Séner János partitúrájával. Kétszáz évvel később ugyanaz a helyzet mutatkozik, mint Liszt Ferenc életében, a patriotizmusba, a forradalomba fúló művészetnek azonban végképp nyoma veszik — a partitúra Bakó András vámpírrá válásával végérvényesen eltűnik. Az egyetlen árnyalt jellem az elbeszélésben Bakó Andrásé, a többiekből már csak típusokra futja, s komikus-groteszk harcuk azt bizonyítja, hogy a jellemnek nem a technikai civilizáció a megrontója, hiszen a zárt, lefojtott, szögesdróttal körülvett városállamban, ahol az egyetlen szórakozás a halottakról való megemlékezés, már nincs technika.

Míg a Szekszárdi misében van feltámadás, a fantasztikus átalakulás után egy olyan új valóság, melyben lehetséges a félrecsúszott élet korrekciója, itt az új valóság, a halál utáni lét a földinél is rombolóbbá válik.

Egyazon folyamat két szakaszát képviseli a két elbeszéléskötet, s a folyamat végpontján, a sárdi köztársaságban már a mitológia sem lehetséges: bármennyire dehumanizált egy mítosz, az utalások folytán mégiscsak egy emberibb, ideálisabb világ körvonalait hordozza háttérben, a kiút lehetősége a negatív mítoszban is adott. A horrorból nincs kiút, nincs mögötte semmi emberi, legmélyebb rétegében sem hordoz sem pozitív értéket, sem lezárhatóságot. Itt, a kötetben még csak borzalmat sem tud kelteni: keserű, groteszk abszurdum marad.

FEHÉR Katalin

A „LEHETNE-LÉT” VERSEI

Rakovszky Zsuzsa: *Tovább egy házzal*. Magvető, Budapest, 1987

Hogy Rakovszky Zsuzsa valóban tehetséges, az már akkor bebizonyosodott, amikor néhány verse a *Madárúton* című antológiában megjelent, s az ott közölt *Strand* című verséért Graves-díjjal jutalmazták. Első önálló kötetében, a *Jóslatok és határidők*ben élesen körvonalazott, jól megformált költői világot épít ki. Ennek továbbgondolása tavaly megjelent költeményeinek gyűjteménye, a *Tovább egy házzal*.

Ahogy a *Jóslatok és határidők* mutatja, Rakovszky Zsuzsa föleszmélésével „meddő sötét idők” homályában tévelyeg. A ködös téli éjszakák elmosódó fényű lámpái, „a sötéten áradó vízszagú szél” a teljes ki-